

P. Fámber László S.F.

KORDA R.T. KIADÁSA BUDAPEST

IGAZ KATOLIKUS VAGY-E?

IRTA:
JÁMBOR LÁSZLÓ S. J.

II. KIADÁS

BUDAPEST, 1941.
K O R D A R. T. K I A D Á S A

Imprimi potest. Budapestini, die 31. Januarii 1941. Eugenius Somogyi
praepos. provinciae. — Nihil obstat. P. Joannes Hemm S. J. cens.
dioeces. — 962/1941. Imprimatur. Strigonii, die 15. Februarii 1941.
Dr. Joannes Drahos vicarius generalis.

Nyomatott : Korda R. T. nyomdájában, Budapest.

Bevezető

Ketteler, a híres német püspök, ezt a kérdést veti fel egyízben: „Ki a jó katolikus?” „*A jó katolikus az, — így adja meg ő maga a választ — aki megtartja péntekét, vasárnapját és húsvétját.* Hogy mit akar ezzel a nagynevű püspök mondani, sok magyarázatra nem szorul.

De mit gondolsz, kedves olvasóm, ha ezen mérték szerint mérnök országszerte a katolikusokat, ugyan hány igaz, jó katolikust találnánk? Hány ember tartózkodik *minden* pénteken a hústól? Hány ember megy *minden* áldott vasárnap a templomba? Hány ember végzi el *minden* húsvétkor szentgyónását?

Hidd el, keresztény testvérem, megdöbentő az a könnyelműség, melyet igen sokan, akik különben jó katolikusoknak tartják

magukat, ez örök életükbe vágó kötelességükkel szemben tanúsítanak!

Jelen soraimmal az *indítóokokat* szeretném felsorolni, melyek bennünket az Egyház e szóbanforgó három törvényének buzgóbb betartására bírjanak.

Jézus Szíve áldását kérem munkámra!

I. Tartsd meg a vasárnapot!

1. Mit mond a józan ész?

Keresztény hitünknek mindenegybes tana megfelel a józan ész követelésének. *A józan ész megköveteli, hogy a hétnek egyik napján pihenjünk.*

Tudós emberek szerettek volna meggyőződni ennek a mondatnak igaz voltáról és azért két különös próbát tettek, amint ezt a „Germánia” nevű német ujság annakidején hírül hozta. Az első kísérletet *Londonban* állatokkal végezték. A következőt az állatokról az emberekre ez alkalommal megállja helyét, mert az ember testi szervezete sok dologban az állat szervezetehez hasonlítható. Egy állatvédő egyesület indítványára egy nagy londoni fuvarozási vállalat két csoportra osztotta lovait. Az egyik csoporttal hét napig dolgoztatott, a másikkal hat napig és csak azután kaptak egy pihenési napot. Nemsokára megfigyel-

hették, hogy a hét napot dolgozó lovak ugyan többet kerestek, de maguk lerongyolódtak, míg a hat napig dolgozók jó erőben megmaradtak. Magától értetődik, hogy a vállalat sietett a munkanapokat a lovak számára kevesbíteni, nehogy végkép elpusztuljanak.

A másik próbát emberekkel vitték végbe, mint William Taylor beszéli. *Észak-Amerikának* nyugati részében nagy aranytelepeket fedeztek föl több évvel ezelőtt. Ezer és ezer ember nagy reményekkel telve gyalogszerrel sietett a gazdagságot, boldogságot ígérő földre. Hogy azonban útközben a rézbőrű indiánok részéről kellemetlen meglepetések ne ériék őket, ötszázas, hatszázas, ezres csoportokban tették meg az utat. Az egyes csoportok gyaloglásban különféle módszert használtak. Egyesek mindennap, még vasárnap is mentek, míg mások vasárnap pihentek. És mi volt az eredmény? Az, hogy akik a hetedik nap pihentek, pár héttel előbb értek célt és sokkal jobb állapotban voltak, mint azok, akik minden megszakítás nélkül tették meg az utat.

Az elmondott esetekből józan eszünkkel is következtethetjük, hogy a természet

törvénye is parancsolja, hogy a hétnek egyik napján pihenjünk. Azért az indiai népek hétfőn pihennek, kedden a négerek, mások szerdán, a mongolok csütörtökön, a törökök pénteken, a zsidók szombaton, mi keresztény katolikusok vasárnap pihenünk. És ez rendjén van. „Ha a vallás nem rendelte volna el a vasárnapot, — mondta egy híres államférfi — úgy azt az államnak kellett volna elrendelnie.”

Az ember egész héten munkában van, alig van ideje föllélekzeni, embernek lenni. Gondok és aggodalmak veszik körül, munka és fáradozás járja folyton-folyvást. Itt parancsolnak neki, ott szidják és gyötrik őt. A kocsik zörögnek, kerekek zakatolnak, gépek járnak, munkások lármáznak, így megy ez óráról-órára, reggetől estig, napról-napra.

Végre megjön a vasárnap és akkor Isten szól isteni tekintéllyel: „Élég volt! Megállj!” És akkor ott, ahol még keresztény gondolkozás él, a zaj elül, csend és nyugalom lesz mindenütt. Az ember megszabadul a munkától, odahagyja műhelyét, szántóföldjét, odahagyja üzletét, irodáját, tisztába öltözködik, jobb ruhát ölt magára és megkönnyebbülten sóhajt fel — mint ember.

És midőn az ember így magához tér, megszólal a harangnak ércszava, az orgonának lágy hangja, az ájtatos templomi ének, a szép prédikáció és minden inti, figyelmezteti őt magasabb rendeltetésére, lelki életére: ember, te Isten gyermeke vagy!

Ó mily észszerű a vasárnap megülvése! Mily jó, hogy az Isten egy szünnapot rendelt a nyugalomra és a test üdülésére! Ha az emberek belátnák, hogy Isten a vasárnap rendelkezésével csak az ő javukat célozza, úgy azt gondolom, minden törekvésük odairányulna, hogy azt minél méltóbban üljék, ünnepeljék!

2. Vasárnap ne dolgozzál!

Stolz Albán beszéli, hogy egy jómódú kereskedő egyszer egy szegény iparosnak szemrehányást tett csak azért, mert az vasárnap is dolgozott. „Kedves uram, — így szólt az iparos — szívesen hagynám a vasárnapi munkát, de sajnós, nem tehetem, mert különben felkopik az állam.” „Nem csodálom, hogy szegény, — szólt a kereskedő, hisz maga még vasárnap is dolgozik. Hogyan áldja meg fáradságát az Isten, ha nem szenteli meg az ő napját úgy, amint az keresztény katolikus emberhez illik. Egy

ajánlatot teszek magának. Hagyja el a vasárnapi munkát és egy félév múlva ismét beállítok; akkor kifizetem mindazt a kárt, melyet a vasárnapi munka elhagyása miatt szenvedett, mégha 100 márkát is kell fizetnem." Az iparos elfogadta az ajánlatot és vasárnapokon nem dolgozott, de annak rendje-módja szerint elment a templomba. Öt hónap leteltével beállít hozzá a kereskedő és azt kérdezi: mivel tartozik? „Uram, semmivel! — szólt boldogan az iparos. — Követtem az ön tanácsát és elmondhatom, a vasárnap megtartása nekem sok áldást, de kárt nem hozott. Öt hónap előtt tehenem sem volt, most meg már az is van, és a leg-szükségesebbel is el vagyok látva."

Isten a Szentírásnak vagy 52 helyén szól a pihenési nap megszenteléséről. „Semmi szolgálai munkát azon a napon ne tegyetek!" (III Móz. 23, 15.) És midőn egyszer egy zsidó szombaton tüzelőfát szedett, Isten kimondta fölötte a halálos ítéletet: „morte moriatur — halállal haljon meg". (IV Móz. 15, 35.)

Igy hangzott a parancs az ószövetségben. És mit követel Isten az újban? Krisztus maga mondja, ő nem jött a törvényt felbontani, hanem beteljesíteni. (Mt. 5, 17.)

Tehát nálunk is áll a törvény: „semmi szolgai munkát vasárnap ne tegyetek”.

Mi következik ebből?

1. Egy megjegyzést szeretnék kis írásomban tenni az adventisták és a baptisták kedvéért, akik talán soraimat olvassák.

a) A keresztények Zsidóországban eleinte a szombatot tartották meg, mert erre a zsidó állam törvényei kényszerítették. De már Szent Pál apostoltól megtudjuk (Kol. 2, 16.), hogy a szombat a pogányságból áttért keresztények számára nem volt kötelező és mivel rövid időn belül a pogányokból lett keresztények nagyobb számban voltak és így az Egyháznak többségét képezték, szinte magától értetődött, hogy az ószövetségi szombat helyébe a vasárnap lépett.

b) Hogy a zsidó vallásból áttért keresztények is ezt követték, megérthetjük, hogy az Úr Jézus vasárnapon támadt fel halottaiból és a Szentlélek is vasárnap szállt az apostolokra és ekkor született meg az Egyház is. Érthető és illő, hogy ezt a napot tartották az „Úr napjának”.

c) Az adventisták vádja, hogy a vasárnapot csak a negyedik században vezették be az Egyházba, nyilvánvaló tévedés, mely-

nek legfeljebb annyi alapja van, hogy Konstantin császár 321-ben a vasárnapot állami ünnepnapnak tette meg, és ezt teszik ma is a keresztény országok.

2. Ne végezzünk vasárnap olyan munkát, amelyet szombaton vagy hétfőn is elvégezhetünk.

3. Ha valamire vasárnap szükségünk van, vásároljuk be azt a hét alatt, hadd legyen egy nyugodt napja a boltosnak is, ki egész héten ott tipeg a pulpitusa mögött.

4. Igen jó és kívánatos lenne több oknál fogva, ha a munkaadók nem szombaton vagy vasárnapon fizetnék ki munkásaikat, hanem csütörtökön, hogy aztán pénteken, szombaton bevásárolhassák azt, amire szükségük van.

Itt jegyzem meg, hogy igen helytelenül járnak el azok a községi elöljárók és tisztartók, akik a szentmise ideje alatt tárgyalnak a férfiakkal, szerződtek vagy fizetik a munkásokat és így a szentmisétől őket visszatartják.

De most azt kérdezhetné valaki tőlem: *szabad-e egyáltalán vasárnap dolgozni?* Magától értetődik, hogy a ház körül *szükséges* dolgokat el szabad végezni. Így dolgozhatnak a nagyon *szegények* is, ha más-

képen magukat vagy családjukat fenn-
tartani nem képesek; a *szolgák, cselédek*,
ha uruk parancsára kénytelenek dolgozni.
Ezek az ünnepen kijavíthatják ruháikat, ha
hétköznapi nem jutottak hozzá. Az *iparosok*,
kik *elkerülhetetlenül* szükséges munkát vál-
laltak; a *földművesek* közelgő eső miatt a
szénát összegyűjthetik, behordhatják; a
kovács megpatkolhatja annak a lovát, aki
másnap kora hajnalban útra fog kelni; a
gyári munkás azon gyárakban, hol a tűznek
éjjel-nappal, folyton-folyvást kell égnie.

Néha a munkát a *szeretet törvénye* pa-
rancsolja. Így szabad a betegeknek segítsé-
gére lenni, irgalmassági cselekedetet vé-
gezni, közveszély idején óvóintézkedéseket
tenni.

Nem szeretném azonban, ha kedves
olvasóim közül valaki magát azzal ámítaná,
hogy neki okvetlenül, elkerülhetetlenül
szükséges, hogy legalább vasárnap délelőtt
dolgozzék. Ez sokszor nem más, mint az
ördög kísértése, önámítás.

3. Szigorú kötelességünk szentmisét hallgatni.

A szentmise hitünk legfölségesebb titka.
A papnak gyenge, suttogó szavára meg-

nyílik az ég és Krisztus száll le közénk, hogy oltárunkon megújítsa azt az áldozatot, melyet egyszer, vérét ontva, értünk a kereszten bemutatott.

Ha mi becsületesen, azaz ájtatosan, figyelmesen hallgatjuk végig az egész szentmisét és azalatt vagy énekelünk, vagy imakönyvünkben imádkozunk, ha az evangéliumkor megfogadjuk, hogy hitünket ezután bátran valljuk, ha felajánláskor szívünket, életünket Jézussal egyesülve Istennek felajánljuk, ha az Ürfelmutatáskor mély alázattal hódolatunkat és imádásunkat fejezzük ki Üdvözítőnk előtt, aki a kenyér és bor színe alatt leszállott hozzánk, és a szentáldozáskor legalább lélekben egyesülünk vele: akkor mindegyikünk megvigasztalódva, lélekben megújulva, a jóban, erényben megerősödve hagyja el Isten házáat és Istenbe vetett bizalommal lát egy új hét munkájához.

Mennyi okunk van arra, hogy szentmisét hallgassunk!

1. Az Egyház *halálos bűn* terhe alatt kötelez minket arra, hogy a szentmisén részt vegyünk. Csak fontos és súlyos okok mentenek fel bennünket ezen köteleesség alól. Tudják ezt a katolikusok? Ó mily

rettenetes könnyelműek igen sokszor egy halálos bűn elkövetésében! Ha egy kicsit távolabb laknak a templomtól, ha egy kis eső, hó esik, ha a szél fúj vagy a nap erősen süt, ha az új ruha nem készült el vagy délre vendéget várnak, máris azt hiszik, ők fel vannak mentve a szentmise hallgatásának kötelezettsége alól!

Felső-Ausztriának egy kis községébe, hegyes-völgyes vidékre hívtak egyszer 1906 december 8-án a plébános kisegítésére. Havas eső esett, locspocs idő volt. Azt hittem, egy árva lélek sem lesz a templomban. Öt órakor reggel lemegyek a templomba és akkor emberekkel találkoztam, kik már 2—3 órai utat megtettek, csak hogy meggyónhassanak, megáldozhassanak és az ünnepi szentmisén és prédikáción résztvehessenek. Ilyen buzgó hívekkel, Istennek hála, országunknak is sok községében találkoztam.

2. *A szentatyák*, Egyházunk fénylő csillagai, kiket Isten a népek tanítóiul rendelt, kérve-kérik a híveket és atyai szeretettel intik, hogy valahányszor szentmise van, jókor ott legyenek a templomban és ne menjenek ki addig, míg a szent áldozat be nem végeztetett. Halljuk Konstantinápoly híres püspökét, *Aranyszájú Szent*

Jánost, mily szeretettel szól híveihez. „Gondoljuk meg, — így szól — hogy a vasárnap parancsa csak Isten jóságának bizonyítéka, mely által testi nyugalmat és lelki békét akar számunkra biztosítani. A hétnek 168 órája van. Ezek közül Isten csak egyetlen-egyet kötött ki tisztán magának: ki merné ezt Istentől megtagadni? Csak ha megtartjuk a vasárnapot, remélhetjük, hogy Isten anyagi dolgainkban is megsegít.”

3. Lelkesítsen bennünket a *szentek* szép példája a szentmise hallgatására. Az első keresztyének gyakran életük kockáztatásával mentek „a kenyérszegésre”.

Dioklecián császár idejében a poroszlók egy vasárnapi szentmise alkalmával 49 keresztyént fogtak el és Karthágóba vitték a helytartó elé. A helytartó először Saturnin nevű papjukat vonta kérdőre.

— Te a császár tilalma ellenére gyűjtötted össze ezeket az embereket istentiszteletre?

— Igen. Mi nyugodtan tartottuk meg istentiszteletünket.

— Miért?

— Mert az istentiszteletet mi vasárnap nem hagyhatjuk el. Erre tanít bennünket törvényünk.

Saturnint a kőpadra vezették. De mielőtt meghalt, máris ott állt a bíró előtt Emeritus, a lektor, aki bátran így szólt:

— Mindennek én vagyok az oka, mert a gyűlést a házamban tartottuk.

— Miért nem hagytátok el a gyűlést?

— Ezt nem tehattük, mert mi keresztények a vasárnapi istentisztelet nélkül nem élhetünk.

Emeritust is rettenetesen megkínózták és utána a többi, akik szintén ez igazság mellett tanúskodtak. Végül a legfiatalabbra, Hiláriusra került a sor.

— Én keresztény vagyok. Szabad elhatározásomból vettem részt atyámmal és testvéreimmal az istentiszteleten.

A helytartó megfenyítette, hogy levágja orrát, fülét.

— Tedd, amit tenni akarsz — válaszolta a kis hős és egy *Deo gratias*-szal fejezte be élte áldozatát. Istennek legyen hála!

Szent Ilona császárnő naponkint megjelent udvarhölgyeivel a szentmisén. *Szent István* és *Szent László* magyar királyok, *Szent Lajos* francia, *Szent Vencel* cseh király a szentmisén a legnagyobb áhítattal vettek mindenkor részt. *Szent Monika*, a legjobb családanya, *Szent Erzsébetiink*,

Szent Hedvig lengyel hercegnő a világ minden kincséért sem mulasztották volna el a szentmisét.

„Hja, — veti valaki közbe nagybölcsen — *ezek szentek voltak!*” Ej dehogy, kedves barátom, ezek szentek *lettek*. Ők is elhanyagolhatták volna a szentmisét, hivatkozhattak volna arra, hogy nekik nem egy családnak, nem egy községnek, nem egy városnak, hanem egy egész országnak gondját kell viselniök. Ezzel a mentséggel nem éltek. Sőt mi több, éppen ezen lelkiismeretességük által lettek szentekké.

4. De nézd csak, jó *világi férfiak* példáját is felhozom neked, akik naponként hallgattak szentmisét. *Tilly*, a 30 éves háború jeles hadvezére, naponként hallgatott szentmisét. De rajta is volt az Isten áldása. *Morus Tamás* Anglia híres államkancellárja, naponként hallgatott szentmisét. És boldogult királyunk, *I. Ferenc József* megdicső utódja, *IV. Károly* egy vasárnap sem hagyták el a szentmisét. *Hindenburg*, a világháború hőse protestáns ember volt, a harctérről egyik levelében írta: „Szívesen mennék én minden vasárnap a templomba. Istenszolgálat, szolgálát. Ezt megszoktam. Sajnos, ezt most nem tehetem meg mindig.”

5. De kedves olvasóm, mit keresek én példákat, hogy téged a szentmise hallgatására buzdítsalak? Nézz szívedbe és ha van ott egy szikra *szeretet* Isten iránt, akkor nem fogod többé oly könnyelműen elmulasztani a szentmisét. Vannak és voltak országok, ahol bűnül róják fel a katonaságnak, magasabb hivatalnokoknak, ha egyik közülük misére jár. Ennyire mi magyarok még nem süllyedtünk! Nem állnak templomba vezető utainkon Nerónak, Diokleciánnak, a hírhedt angol Erzsébetnek bérencsei, kik életünk, birtokunk után törnek. Még szabadok vagyunk! Tárva-nyitva az Isten háza, szent oltára, nem kell leszállni a katakombák sötét üregeibe! Határozzuk el tehát magunkat, hogy mostantól kezdve minden áldott vásár- és ünnepnap megjelennünk a szentmisén!

4. Vasárnap becsületesen hallgasd a szentmisét.

1911 december 26-án a „La Patria” svájci ujság Manzoni Sándor olasz költő életéből a következő tanulságos esetet közölte. Manzoni, a „Jegyesek” című világhírű regény szerzője, minden vasárnap jelen volt a szentmisén. Egy hideg, esős vasárnap

délután meglátogatta egyik barátja s a költőt igen rossz hangulatban találta. Kíváncsi kérdésére így felelt Manzoni: „Az asszonynépség nem akart ma templomba engedni azon ürügy alatt, hogy csúnya időjárás van.” „Engedelmével, — felelte a barátja — azt hiszem, a hölgyek helyesen cselekedtek, hiszen még valami komolyabb bajt szerezhettek volna magának.” „Én pedig úgy gondolom, — mondá a költő — hogy nagyon helytelenül jártak el. Ezt a következő módon be is bizonyítom. Tegyük fel, kedves barátom, nekeim 30,000 lírát kellene nyernem egy sorshúzáson. Ma van a húzás utolsó napja és személyesen kell azon résztvennem. Hiszi-e, hogy ezek az asszonyok a rossz időtől való félelmükben visszatartottak volna ez úttól s engedték volna elúszni azt a nagy nyereményt?”

A barátja némán állt előtte és nem tudott mit válaszolni.

Nagy kincs elnyeréséről van szó a szentmisében, s annál nagyobb lesz a nyeremény, minél *becsületesebben* hallgatjuk azt. Mit kíván a becsületes misehallgatás?

1. Hallgassuk a szentmisét *egészen*.

E pontra nézve jól jegyezzük meg a következőket. *Először* kétségen kívül súlyos

bűnt követ el, aki saját hanyagságából az egész misét elmulasztja. *Másodszor* súlyosan vétkezik, aki a szentmise egy főrészét saját hibájából elmulasztja (tehát ha a *felajánlás után* érkezik valaki; nincs jelen az Ürfelmutatáson és áldozáson, még ha közben ott is volt), súlyos bűn az is, ha valaki az evangélium előtti részt és az áldozás utáni részt együttvéve saját hibájából nem hallgatja. De jegyezzük meg *harmadszor* azt is, hogy súlyos bűnt követ el az, aki szükségtelenül oly helyre távozik, ahol előreláthatóan nem hallgathat szentmisét. Például kirándulást rendez vasárnap olyan helyre, hol biztosan nem kap misét. Tehát a szentgyónásban ilyenkor nem elég azt mondani, hogy nem volt alkalmam misét hallgatni, hanem be kell vallani, hogy ennek tudatosan magad voltál az oka.

Triesztben történt. Jézus Szíve vasárnapján nagy sürgés-forgás volt a városban. Az első legnagyobb páncélhajónkat (dreadnought) készültek tengerre bocsátani. Számos előkelő vendég érkezett a városba. Köztük boldogult trónörökösünk, *Ferenc Ferdinánd* is a nejével együtt. Hogy szentmisét hallgathassanak, már néhány nappal azelőtt tudakozódtak a szentmisek rendje

felől. A hivatalos fogadtatás után rögtön a Jézus Szíve-templomba siettek, hogy az út fáradalmait ki sem pihenve, a 11 órai szentmisén jelen lehessenek. Valóban fölséges példa ez arra, hogy megértsük a vasárnapi szentmise látogatásának fontosságát.

2. Hallgassuk a szentmisét *tisztelettel*.

E tiszteletet tanúsítsuk külső magaviseletünkben. Sajnos, a régi zsidók és pogányok sok keresztényt megszegényítenek e tekintetben. A zsidókról följegyezte *Josephus Flavius* történetíró, hogy Salamon templomában naponként 700 pap és levita vett részt az istentiszteleten. Az volt a feladatuk, hogy az áldozatra szánt állatokat megöljék, megtisztítsák, feldarabolják, elégezzék. S mindezt oly csendben, s oly tisztelettel végezték, hogy semmiféle zajt vagy suttogást nem lehetett hallani. *Szent Ambrus* egy pogány ifjúról írja a következőt: Egy alkalommal Nagy Sándor bikát áldozott egy bálványnak. Az áldozaton jelen volt egy ifjú, aki égő fáklyát tartott a kezében. Mivel az egész szertartás sokáig tartott, a fáklya leégett egészen az ifjú kezefejáig. Mit tett erre az ifjú? Hogy ne zavarja a szertartást, a lassú égés okozta rettenetes kínokat szótlanul elviselte. Meny-

nyire megszégyenítik a zsidók és pogányok a keresztényeket! Milyen botrányos sok kereszténynek viselkedése a szentmisén! Nevetgélnek, fecsegnek, kacérkodnak, szemük idestova jár, megakad mások ruháján, frizuráján, nyakkendőjén, esernyőjén; a padban kényelmesen ül, mint a színházi páholyban; Ürfelmutatásra, mikor még az angyalok is hódolva leborulnak, mereven áll, mint egy oszlop. Mennyi botrányt okoz az ilyen keresztény! Igaz, hogy ha a figyelem legalább főrészből a szentmisére van irányítva, eleget tesz az Egyház parancsának, de e botrányoztatással, illetlen viselkedéssel nagyon sok bocsánatos bűnt követ el. Még valamit. Szoktassák az anyák a gyermekeket a templomba járásra. De síró babát ne vigyenek soha közös istentiszteletre, misére, prédikációra. Sírásukkal nagyon zavarják a híveket és a papot. Azért eleinte olyankor kell a gyermeket a templomba vinni, mikor nincs istentisztelet.

3. Hallgassuk a szentmisét *ájtatosan*.

Kánaánban nagy éhség ütött ki. Jákob pátriárkának fiai a szomszédos Egyiptomba mentek gabonáért. Testvérük, József volt itt az alkirály és — mai nyelven szólva — a közéleti miniszter. Idefordultak

tehát az idegenek. József megparancsolta, hogy töltsék meg színi a zsákjaikat. S aztán hazabocsátotta őket. Mennyi gabonát kaptak? Amennyi a zsákjukba belefért. Ha négyszer akkora lett volna, négyszer annyit vihettek volna el.

A szentmise áldásaiban is különböző módon részesülnek a hívek a szerint, ki milyen ájtatossággal, összeszedettséggel, figyelemmel vesz azon részt. Egy valaki nagyon hosszúnak találta a szentmisét. „Nem a mise volt hosszú, — kapta meg a paptól a megfelelő választ — hanem az ön áhítata volt rövid.” Tehát necsak testünk legyen ott, hanem lelkünk is. Imádkozzunk a szentmisén, ne bámészkodjunk. S ha nem tud szívünk imát adni ajkunkra, vegyünk megfelelő imakönyvet és ne restelljük azt elővenni. Hisz mindenki tudja, hogy imádkozni jöttünk.* A szórakozásokat, melyek mint a piaci legyek még a templomban is körülropködnek, tartsuk távol magunktól. Hisz elég időnk van a mise után foglalkozni ügyeinkkel, bajainkkal. Azt a kis félórát szenteljük becsületesen a jó Istennek.

* Jó imakönyveket minden katolikus könyvkereskedésben bő választékban találhatunk.

5. Vasárnap hallgass szentbeszédet.

A vasárnap megszenteléséhez nemcsak a szentmise, hanem a prédikációnak meghallgatása is szükséges. De erre nekem valaki rögtön azt mondhatná: az Egyház ezt nem parancsolja.

Furcsák, csodálatosak, hogy mást ne mondjak, azok a keresztények, akik éppen csak azt teszik, amit okvetlenül meg kell tennünk. Ó de különbösek lehetnek ezek lelki üdvük iránt!

Igaz, hogy az Egyház a szentbeszéd meghallgatására nem adott külön parancsot. De erre nem is volt szükség. A régi időkben, és ez így van még ma is sok helyen, a szentbeszédet a szentmise alatt tartják közvetlen az evangélium felolvasása után, és így, aki a szentmisén jelen van, a prédikációt is meghallgatja. Ezért nem volt szükség a külön parancsra.

De lehetséges az, hogy valaki azért nem megy a szentbeszédre, mert nincs halálos bűn terhe alatt előírva? Szent Pál apostol tanítása szerint mi „vándorok” vagyunk s utunk a siralomvölgyén át a mennyországba vezet. Mily jól esik a vándornak, ha egy ismerősevel találkozik, ki neki egyet-mást

elmond a hazájáról. A pap erről a mennyei hazáról szól.

Mi is a szentbeszéd? *Figyelmeztetés* eredeti rendeltetésünkre, a veszélyekre, amelyek üdvünket fenyegetik, az eszközökre, hogy célunkat minél biztosabban elérjük. A szentbeszéd *eke*, mely belehasít a mi lelkünkbe és azt termékeny talajjá változtatja a mennyei magvak számára. A szentbeszéd *tűz*, amelynek feladata a bűn köteleit, melyek szívünket fogva tartják, elégetni; tűz, mely szívünket igaz istenszeretetre gyújtja. A szentbeszéd *kürt*, amely bennünket harcra szólít a gonosz világ, a bűnrehajló test és a csábító ördög ellen. A szentbeszéd *hitoktatás*. Mit tudunk mi a hitünkben? Mit jegyeztünk meg a kis katekizmusból? Vannak olyan felnőtt katolikusok, akiket a hittudomány terén még egy kis iskolásgyermek is megszégyenít. Ez a tény csakis abból magyarázható, hogy az iskolából kikerült katolikusok nem képezték magukat tovább hitünkben. Minden keresztény embernek ugyanis kötelessége, hogy a hitigazságokat ismerje, a hitbeli tudását megalapozza, bővítse. Ezt vagy tanulmányozás vagy a prédikáció meghallgatása által éri el. Ha egyik módon sem

erősíti a hitét, bünt követ el — kisebbet vagy nagyobbat, a szerint, hogy mekkora a hanyagsága vagy mekkora veszélyben forog a hite a nemtörődés következtében. De tekintve a vigaszt, az erőt, a felvilágosítást, amely a szentbeszéd meghallgatásával jár, ne mulasszuk el soha fontos ok nélkül a vasárnapi prédikációt.

Ó mily megszégyenítő, de másrészt mily lélekemelő számunkra a régi keresztények példája!

Szent Ágoston már megtérése előtt, ahányszor csak alkalma nyílt, elment vásárnaponként a szentbeszédre, hogy meghallgassa *Szent Ambrusnak*, *Milánó püspökének* szentbeszédét. „Szívem — így ír ő — megindult e szent férfi beszédének hallatára és lassankint, fokról-fokra jobban megnyílt az igazság befogadására.”

Aranyszájú Szent János egyízben megdicsérte hallgatóinak buzgóságát és így szólt: „Az üdvösség útján való haladástoknak biztos jeleként veszem, hogy oly szeretettel és pontossággal jelentek meg és mindig új vágyódást éreztek lelki táplálék után. Amint az étvágy jele a testi egészségnek, úgy a vágyódás a mennyei lelki táp-

lálék után örvendetes jele lelketek egészsé-
gének."

Nagy Konstantin császár sokszor órák
hosszat állva hallgatta meg a keresztény
tanítást, és midőn a püspök felszólította,
hogy foglaljon helyet, azt felelte, neki úgy
tetszik, hogy nem lenne illő, ha ő az ég és
föld Urának parancsait ülve hallgatná meg.

Kedves olvasóm, mily buzgósággal és
mily haszonnal hallgatód te az Isten szavát?

Aki vasárnap délután a *litániáról* el-
marad, nem követ el bűnt, hacsak ezáltal
valami botrányt nem okoz vagy tüntetőleg
nem marad el a délutáni istentiszteletről.
De akinek például kis józan oka is van,
nyugodtan távol maradhat, kirándulhat,
szórakozhatik stb. Ajánlják azt is, hogy az
ember vasárnap valami *jó könyvet* olvasson.
Ez is nagyon helyes. De ismét jegyezzük
meg, hogy ez sem kötelez semmiféle bűn
alatt. Természetesen többet ér már a műve-
lődés szempontjából is, hogy ha már olva-
sunk, jó, tanulságos könyvet olvassunk, ne
pedig vérlázító, népbolondító történeteket.
Azért válogassuk meg jól, mit veszünk
kezünkbe s minő ünnepi táplálékot nyújtunk
a lelkünknek. Meg van engedve vasárnap
a tisztességes *üdülés, szórakozás* is. Hiszen

a vasárnap pihenőnap, amelyen a testnek és léleknek fel kell üdülnie. Azért ajánlatos a játék, séta, kirándulás stb. Ne feledjük azonban még szórakozásainkban sem a vasárnap célját, mely az Isten tisztelete. Bizonyos, hogy sem Istent nem tiszteli, sem testét, lelkét fel nem üdíti az, aki a vasárnapot a bűnök elkövetésére használja, aki beleveti magát a bűnre vezető alkalmakba; rossz társaságokba keveredik, gyanús moziba, színházba, korcsmákba jár. Ilyen vasárnapra persze nem következik nagy munkakedv hétfőn reggel, hanem üres bugyelláris, piszkos lélek s ijesztő unalom a kötelességteljesítésben.

Ne tegyük soha az ördög diadalünnepeivé az Úrnak szent napjait.

6. Isten áldása a vasárnap megszentelőin.

Még a háborúnak vasmarka sem törli el azt az igazságot, hogy a háború előtt alig volt katolikusabb és iparilag fejlettebb ország a kis *Belgiumnál*. És ebben az országban a vasárnapot oly lelkiismeretesen tartották meg, hogy ilyenkor még a leveleket sem kézbesítették.

Vagyonosabb, kereskedelmileg képzetebb nép Európában nem volt az *angolnál*.

És íme, ezek is szigorúan megtartották a vasárnapot. A kereskedések, vendéglők, kávéházak, színházak zárva voltak, sőt a posta és a vasúti forgalom is bizonyos mértékig korlátozva volt. *Macaulay*, az angolok híres történetírója, 1842-ben egy hatalmas beszédben azt mondotta az angol országában: „Ha a vasárnapot nem tartottuk volna meg, ha vasárnap nem hagytunk volna nyugtot az ásonak, kapának, a pőrölynek és a fonószeknek az utolsó három században is, úgy — egy cseppet sem vonakodom kimondani — mi most szegényebbek és kevésbbé képzett nemzet lennénk. Mialatt a gépek állnak és az eke a barázdában pihen, mialatt a börze hallgat és a gyárkémények nem okádják a füstöt, azalatt egy más munka megy végbe. Az ember, az első, legfontosabb, legtökéletesebb gép ezen a napon javításba kerül, újból felszerelik, hogy a következő nap pihent ésszel, élesebb figyelemmel, fokozottabb testi erővel láthasson munkájához.” Íme *Macaulay* szavai szerint a vasárnapi pihenés vagyoni és műveltségi gazdagodást jelentett az angol népnél.

Amerikában már a háború előtt virágzott a kereskedelem és az ipar. Gazdag-

ságra a vén Európát messze felülmúlta és magam tapasztaltam a négymilliós Philadelphiában, hogy vasárnap kávéházak, vendéglők, mozik zárva voltak és a vasúti forgalom is a legkisebb volt. A munkaszünetet a törvény rendelte el és védi is.

Isten áldása van tehát azon a népen, mely a vasárnap megtartását sürgeti és keresztülviszi. De hasonlóképen állunk a családokkal és egyesekkel is.

Egy jeles német író beszéli, hogy ő két molnárt ismert, kiknek szorosan egymásmellett járt a vizimalmuk és valamiféleképpen rokonságban is vőltak. Az egyiknek feltűnően jól ment dolga, a másiknak meg rosszul. Egyszer búbánatában így szólt a szegényebbik jó szomszédjához: „Sógor, nem tudom mibe kezdjek, de évről-évre rosszabbul megy a dolgom.” „Elhiszem azt, testvér, — mondja a másik — mert hiba van a malmod körül.” „A malom körül? Hát ugyan mi baj volna?” „*Hát csak az, hogy az vasárnap is jár.*” Régi igazság: Hasztalan az ember iparkodása, ha nem járul hozzá az Isten áldása.

Az elmúlt század 70-es éveiben élt Bécs városában egy virágcsinálónő. Egyszer szombat reggel beállít hozzá egy udvar-

hölgy és csokrot rendel a császárné számára. „Hétfőn reggel a csokor lakásomon legyen!” „Ez lehetetlen, — válaszolja a virágcsinálónő — mert én vasárnap nem dolgozom.” „De a császárné számára csak elkészítheti!” „Vasárnap senki emberfia számára nem dolgozom, sem a császárnak, sem a császárnénak.” „De a császárné gazdagon meg fogja érte jutalmazni.” „Aki az égben lakik, az még jobban fizet.” „Csak most az egyszer csinálja meg; ami egyszer történik, az nem számít.” „Ha egy halálos bűnt követünk el, a pokolba juthatunk.”

Az udvarhölgy elbeszélte a királyi udvarban, hogyan járt a virágcsinálónővel. A császárné ezért nem haragudott meg, hanem ellenkezőleg azt mondotta: „Ez bizonyára igen tisztességes nő, mert oly lelkiismeretesen tartja meg kötelességét.” Ennek az esetnek Bécs városában híre ment, a virágkészítőnél a vevők egyre szaporodtak. Nemsokára egy tucat leány dolgozott vele együtt, szép vagyonra tett szert, melyet utolsó betegségében, mivel közelebbi rokoni nem voltak, jótékony célra hagyott.

A mondottakból világos, hogy Isten áldása van azokon, kik a vasárnapot megszentelik, minden szolgai munkát félre-

tesznek, résztvesznek a szentmisén, meghallgatják a szentbeszédet, ha módját ejt-
hetik: a szentgyónáshoz, áldozáshoz járul-
nak és így Isten kegyelmében megmarad-
nak, az ő szeretetében előrehaladnak. Ezek
igaz keresztény katolikus életük által bizto-
sítják ideiglenes és örök boldogságukat.

7. Isten átka a vasárnap megrontóin.

Aki nem szenteli meg a vasárnapot, az
*rendesen elszegényedik, közömbös lesz hite
iránt és végül elkárhozik.* Ezt a tételt most
pontról-pontra be szeretném bizonyítani.

1. Aki nem üli meg a vasárnapot, ren-
desen elszegényedik. *Roscher Vilmos* pro-
testáns nemzetgazdász mondja: „A leggaz-
dagabb nemzetnek is tönkre kell mennie, ha
az erkölcsileg megromlik.” Egy ország meg-
romlott erkölcsében, ha a vasárnapot nem
tartja be. És ez alkalommal rámutathatnék
elsősorban *Magyarországra.*

Nálunk félnek az igazi munkaszünet
létesítésétől. Sok iparos vasárnap sem
pihen, ha nem tovább, de délig legalább is
dolgozik és dolgoztat; ha nem nyilvánosan,
akkor titokban. A vendéglők, kávéházak,
színházak tárva-nyitva állnak, zsúfolásig
vannak tömve. Budapesten még a nagyhéten

is erkölcstelen színdarabot adnak elő — és ennek következménye, hogy a külföldhöz képest valóságos koldus nemzet vagyunk.

Franciaországban a forradalom óta majd megtartották a vasárnapot, majd meg elhanyagolták. 1788-ban XVI. Lajos francia király megengedte, hogy népei vasárnap is dolgozzanak, 1793-ban azonban már lefejezték és a szegények száma *négy* millióról *hét* millióra emelkedett. Midőn I. Napoleon a vasárnapi munkát eltiltotta, magasabbra szállt dicsőségének útján. Később megengedte a munkát és 1815-ben már be is végezte a számkivetésben pályafutását. X. Károly 1828-ban jó szemmel nézte a vasárnap megszenteltségtelenítését, 1830-ban trónjától megfosztották. 1846-ban Lajos Fülöp nem tiltotta a vasárnapi munkát, sőt megengedte, de már 1848-ban menekülnie kellett. III. Napoleon először eltiltotta a vasárnapi munkát, utólag megengedte, de már 1870-ben ő is mehetett. A francia törvények nem védték a vasárnapot. A nemzet erkölce elpusztult, a születések száma fogyott, a halálesetek száma szaporodott, a természetes gyarapodás megszűnt, a régi dicsőség és jólét lehanyatlott.

Igy van ez nagyban, így megy ez

kicsinyben. Hányan voltak, akik szentül hitték, hogy ők a vasárnapi munkaszünet elhanyagolása mellett is szépen fognak boldogulni, míg aztán Isten meg nem hiútította reményeiket. Egy házaspárról olvastam, hogy szorgalmas munka által annyit tudott megtakarítani, hogy nemcsak egy házacskát, hanem egy kis földcskét is szerzett magának. Hétköznapi a gyárba jártak, vasárnap földjükön dolgoztak. Jóakarátú emberek figyelmeztették, hogy vasárnap ne dolgozzanak. Hiába volt az intés. Egy vasárnap délután zivatar keletkezett és a villám beütött házukba és mindenük leégett. Semmijük sem volt biztosítva, egy óra alatt koldusokká lettek. Isten nem hagyja büntetlenül az ő napjának megrontóit.

De azt mondhatná valaki: ismerek gazdag embereket, háziurakat, gyárosokat, akik templomba sohasem járnak és mégis mindenük megvan, gazdagok, boldogok!

A külső látszat, megengedem, melletted szól. De vajjon tényleg boldogok-e, nehezen lehetne eldönteni. Nem mind arany, ami fénylik. De mondjuk, hogy azok az emberek, kik Istennel nem törődnek, nem imádkoznak, bünt bűnre halmoznak, vasárnapi

szentmisére nem járnak, tényleg boldogok, mindenféleképpen jól megy dolguk. Kedves olvasóm, ne irigyeld meg ezeknek a boldogságát, mert akkor nem tudod, mit teszesz. Te is tudod, hisz ez tapasztalati tényen nyugszik, hogy a legrosszabb embernek is van egy-két jó tulajdonsága. Lehet, hogy az irigyelt istentelen gazdag jó családapa, lehet, hogy jól bánik munkásaival, cselédeivel, talán irgalmas a szegényekkel szemben, barátságos, türelmes stb. Isten a legkisebb jót sem hagyja jutalom nélkül, amit nekünk szintén nem szabad elfelednünk. Mármost kérdezem, hol jutalmazza meg Isten ezeknek, szerinted istentelen embereknek jóságát? A mennyországban? De hisz oda nem jutnak, mert az Isten parancsolatait nem teljesítik, a vasárnapot nem ülik meg. A pokolban jutalmazza? Az nem a jutalomosztás helye. Mit tegyen a jó Isten? Nem marad más hátra, mint hogy itt a földön adja meg nekik jótetteikért jutalmukat, az örökkévalóságban pedig mérje rájuk a megérdemelt büntetésüket. *Ilyen földi jutalomért valóban nem irigylésreméltók azok a „szegény” gazdagok!*

2. Aki a vasárnapot meg nem tartja, az *közömbös* lesz hite iránt. „Amióta prédiká-

ciót nem hallgatok, azóta szerencsétlen vagyok" — mondotta egyszer egy fiatal vörös munkás. El is hiszem neki. Honnét is merítsen az ember erőt a küzdelemre, ha nem az imádságból? De mikor ér rá az ember jobban imádkozni, mint éppen vasárnap. Ha nem teszi, beáll a lelki szárazság, az undor, a nemtörődömség, a közömbösség. Ó mily természetes ez! Mi történik a növényvel, ha azt napokon, heteken át nem öntözik, nem gondozzák. Hát elhervad, veszíti szépségét, üdeségét, illatát. Így jár a lélek is, ha nem jut vasárnaponként egy kis lelki erőhöz, isteni kegyelemhez. „Aki Istentől van, Isten ígéit hallgatja.” (Ján. 8, 47.) „Boldogok, kik az Isten ígését hallgatják és megtartják.” (Lk. 11, 28.) Aki nem hallgatja és nem tartja meg, ne csodálkozzék, ha boldogtalan, lanyha, közömbös lesz hite gyakorlatában és ha végre ezen lanyhaságában utoléri őt az Isten büntetése.

3. Aki a vasárnapot nem tartja meg, az végül elveszti még örök *boldogságát* is. Hogy — hogy? Ha valaki vasárnap nem imádkozik, hát az egyáltalán mikor imádkozik? Aki vasárnap sem imádkozik, az egyáltalán nem imádkozik, aki pedig nem

imádkozik, elkárhozik. *Liguori Szent Alfonz* egyháztanító mondja: „Valamennyien, kik a mennyországba jutottak, csak azért kerültek oda, mert imádkoztak, akik pedig a pokolban vannak, csak azért kárhoztak el, mert nem imádkoztak.” Aki a vasárnapi szentmisét elhanyagolja, az mindannyiszor súlyos, halálos bűnt követ el. Aki az Isten szavát nem hallgatja, hitünk dolgában mindig tudatlanabb lesz; a legnagyobb veszélyben forog, hogy lelke hajótörést szenved. Aki végül visszavonul és idegenkedik Jézustól az Oltáriszentségben, az a kegyelem napja előtt zárja el magát, lassankint lelki sötétségbe süllyed és az örök boldogságát el nem éri. És ha mindezen dolgok tetejébe még az is bekövetkezik, hogy a vasárnap megrontója felkeresi a bűnre szolgáló alkalmakat, a könnyelmű táncokat, erkölcstelen beszédeket folytat, ilyen tetteket végez, a mértéktelenségnek, kicsapongásnak adja testét-lelkét, Isten ajkairól lesz kénytelen hallani a szót: Távozzál tőlem, te átkozott! „Ünnepeiteket gyűlöli az én lelkem, kifáradtam azok tűrésében és orcátokra freccsentem a ti ünnepeitek ganéját.” (Iz. 1, 14.)

Mily másképp fog az Isten azokhoz szól-

ni, akik a vasárnapot megtartják! *Mal-linckrodt*, a német katolikusok jeles vezére, az igazság, szabadság és jog bátor védője, egész életén át a leghűségesebben teljesítette keresztény katolikus kötelességeit. Midőn halálos ágyára került, sokszor ismételte a kedves rőpimát: „Jézus, Mária, Szent József, nektek ajánlom szívemet és lelkemet!” 1874-ben május hó 26-án halt meg a legnyugodtabban. Baljában a feszületet és az olvasót tartotta, mely kegytár-gyak állandó útítársai voltak, jobbjaival hű-séges hitvestársának fogta a kezét. Isten-nel, Istenért élt, dolgozott, küzdött és azért volt a halála is oly szép és nyugodt. A jelenlevők szinte hallani vélték Krisztus szavát: „Jöjj te jó és hű szolgám, menj be a te Urad örökébe.”

Kedves olvasóm, adja Isten, hogy mi is egyszer ily szépen, boldogan tudjunk meghalni! Megnyerjük e kegyelmet, ha mi ezután a vasárnapot az Egyház parancsa szerint, katolikusokhoz illő módon megtartjuk és ünnepeljük!

II. Tartsd meg a pénteket!

1. Bőjti rendelet.

Magyarországon az Apostoli Szentszék határozata alapján a következő bőjti rendelet van érvényben.

I. *Szigorú bőjti napok*, vagyis amelyeken tilos a húsfélék élvezete és csak egyszer szabad jóllakni, a következők:

1. Hamvazószerda.
2. Minden pénteken nagybőjtben.
3. A kántorbőjtök pénteke.
4. Nagyszombat délig. (Nagyszombaton déltől kezdve sem a bőjt, sem a hústól való megtartóztatás nem kötelez.)
5. Karácsony, pünkösd és Nagyboldogasszony (aug. 15.) vigiliája.

II. *Enyhített bőjti napok*, melyeken szabad ugyan húst enni, de a többszöri jóllakás tilos.

1. Péntek kivételével a nagybőjt minden hétköznapija.

2. Kántorböjtök szerdái és szombatjai.

3. Mindenszentek vigiliája.

III. *Megtartóztatási napok*, melyeken csupán a húsételek élvezete tilos.

Az évnek minden pénteke.

IV. *Vasárnapon és parancsolt ünnepen* a böjt és megtartóztatás nem kötelez. Ilyen napra eső vigiliaböjtöt nem kell előtte való napon megtartani.

V. *Kivételes felmentvényben részesülnek mind a többszöri jóllakás tilalma, mind a hústól való megtartóztatás parancsa alól:*

1. Az egész egyházmegye, valahányszor Gyertyaszentelő-, Gyümölcsoltó- és Kis-Boldogasszony, továbbá Szent István első vértanú és Szent István király ünnepe böjti vagy megtartóztatási napra esik.

2. Egyes községek, midőn egyháznapja, védőszentjük ünnepe (búcsúja) böjti vagy megtartóztatási napra esik.

3. A hadsereg, a pénzügyőrség, a csendőrség, a rendőrség tagjai és a fogházak személyzete minden böjti és megtartóztatási napon, kivéve karácsony vigiliáját és nagypénteket.

VI. *Kivételes felmentvényben részesül-*

nek a húseledeltől való megtartóztatás parancsa alól:

1. Egyes községek midőn az országos vásár megtartóztatási napra esik.

2. Egyes személyek:

a) a gyári munkások és mindazok, akik vendéglőkben kénytelenek étkezni, minden napon, kivéve hamvazószerdát, nagyhét két utolsó napját, karácsony és pünkösd vigiliáját;

b) a vonatvezetők, az utasok és mindazok, akik egészségük helyreállítása céljából fürdőhelyeken tartózkodnak hozzátartozóikkal együtt; alamizsnából élő szegények, továbbá a függő viszonyban levő személyek (pl. cselédek), ha bőjti eledelt nem kapnak, minden napon, nagypénteket kivéve;

c) az V. 3. alatt felsoroltak családjai, minden napon, kivéve karácsony vigiliáját és nagypénteket.

VII. Az évnek minden bőjti napján szabad az ételeket zsírral elkészíteni és meg van engedve az enyhített bőjti napokon, ugyanazon étkezés alkalmával húst és halat enni.

VIII. A hústól való megtartóztatásra

köteles minden katolikus hívő, ki hetedik életévét betöltötte.

A teljes böjt, mely magában foglalja mind a húseledelektől való megtartóztatást, valamint a csak egyszeri jóllakást, azon katolikust kötelezi, ki huszonegyedik (21.) életévét betöltötte, de hatvanadik (60.) életévét még el nem érte. Azon teljes böjtre kötelezettekre nézve azonban, kik fáradságos munkát végeznek, a többszöri jóllakás tilalma nem vonatkozik.

IX. Aki az elsorolt felmentvényeket igénybe veszi, az Apostoli Szentszék elnéző kegyességére az irgalmasság lelki és testi cselekedeteinek gyakorlásával, buzgóbb imádság, valamint alamizsnaosztogatás által iparkodjék magát érdemessé tenni.

A böjti rendelet ezen utolsó pontjából egyesek azt a rosszakaratú következtetést vonták le: íme, csak fizetni kell, akkor aztán ehetünk húst, amennyi csak belénk fér. Így azonban csak a korlátolt felfogású ember beszélhet.

2. Miért nem eszünk húst?

1. Először a természetfeletti indítóokokat sorolom fel. Mi nem eszünk húst, mert

szeretetből Krisztus Urunk iránt valamit *szenvedni* — akarunk.

Az Egyház, mint jó anya a *pusztába* vezet bennünket, ahol Krisztus Urunk 40 napon és 40 éjen át böjtölt. Rámutat az Istenember magasstos példájára és arra szólít fel, hogy amint isteni Mesterünk cselekedett, úgy cselekedjünk mi is.

Fölvezet bennünket az első nagypénteken a *Kálvária* hegyére. Megmutatja nekünk a vérző, a szenvedő Krisztust. Mi látjuk, hogy testében épség nincsen és a vér minden érből cseppen. Mi látjuk azt az irtózatos töviskoronát, mely megsebzti tiszta, derült homlokát, királyi, isteni koronára érdemes fejét. Látjuk durva vasszőgekkel átlukasztott kezeit, lábait. Ott függ Jézus a kereszten, ég és föld között hosszú három órán át, míg végre meghajtva fejét, kiadá lelkét. És az Egyház azt mondja: ez mind egy pénteki napon történt érted!

Ó, ha Krisztus értem ennyit tett, így fog a jó katolikus gondolkozni, nem kell akkor nekem is szeretetből iránta egy kis áldozatot hozni? Az Egyház megkönnyíti elhatározásomat és azt mondja: szeretetből Jézus iránt pénteken tartózkodjál a húseledeltől!

2. Mi tartózkodunk a húseledelektől azért is, mert *elégtételt* akarunk nyújtani bűneinkért.

Józan ésszel senki sem mondhatja, neki nincs bűne. Ha pedig bűne van, világos, hogy a bűnösnek *elégtételt is kell nyújtani* a megsértett Istennek. Ez a gondolat vitte a remetéket a pusztába, ez a gondolat bírta a rendalapítókat arra, hogy követőiknek hosszú, szigorú böjtöket írjanak elő. Ez a gondolat vezeti a jó katolikusokat, hogy a böjtöket minél szigorúbban, minél lelkiismeretesebben megtartsák. Jól mondja Szent Bernát: „A böjt nemcsak az elkövetett bűnöket törli el, hanem útját állja azoknak is, melyeket mi a jövőben is elkövethetnénk.”

3. Tartózkodjunk a húseledektől harmadszor azért, mert ezáltal némi *önmegtagadást* is gyakorolhatunk.

Mindenki tudja, hogy a jóltartott ló könnyen kirúg a hámból. Hasonlóképen nyilatkozhatunk bűnre hajló testünkről. Ha az ember a testnek mindent megenged, ha minden vágyát, kívánságát teljesíti, akkor bizony igen könnyen felrúgja Istennek mind a tíz parancsolatát. Hogy a testnek ettől elmenjen a kedve, mit kell tenni? Vessük

rá az önmegtagadás fékét, zaboláját, tartózkodjunk a húseledeltől és úgy igaz katolikusok maradunk.

4. De ne csak természetfeletti indítóokok bírjanak bennünket arra, hogy a bőjtöket megtartsuk, hanem vannak *természetes*, világi okok is, melyek a hústól való tartózkodást igen melegen ajánlják.

Midőn a háború idején a kormány hústalan napokat írt elő, egyetemi orvostanárok siettek a napilapokban leadni véleményüket, hogy a hústól való tartózkodás a hétnek két-három napján a testi szervezetre igen előnyös. Ha a doktor urak mondják, akkor már csak meg lehet tartani a bőjtöt?!

Az is tény, hogy az emberiségnek nagyobb része nem táplálkozik hússal, hanem csak növényekkel és ezek a legszebb, legerőteljesebb népek.

Hol találjuk a legöregebb embereket? Leginkább a kolostorokban. És a kolostorok közül kiválóan a karthauziak, trappisták, kármeliták között, kik a legszigorúbb bőjtöt tartják és a hústól teljesen tartózkodnak.

Mármost mit szólsz hozzá, kedves olvasóm, vannak és tán töled nincsenek is oly messze emberek, asszonyok, lányok, akik ha azt hallják, hogy pénteken nem kapnak

húst, azt hiszik, hogy menten elgyengülnek, elájulnak, összeesnek és belehalnak! De ugyanezek, ha arról van szó, hogy egy mulatságban, egy bálban résztvegyenek, akkor az egész éjen át, világos virradatig képesek ugrálni, táncolni.

3. Követésre méltó példák.

Jó lesz talán, ha egy-két példát felhozok annak bizonyítására, hogy mily lelkiismeretesen tartották meg a pénteket a történetnek egyes nagyobb alakjai.

Egy tekintetet vetek az ószövetség nevesebb személyeire.

Matatiást felszólítják, egyék sertéshúst, mert csak így mentheti meg az életét. De ő tudta, hogy a sertéshús a zsidóknál a legszigorúbban tiltva volt. Azért a 100 éves aggastyán röviden azt felelte: „Inkább meghalni, mint a hitet megtagadni.” *Eleázár* és a hét *makkabeusi* testvér inkább életét áldozta fel, mintsem a zsidó étrendi törvényt megszegje. *Dániel társaival együtt* Nabukodonozor udvarában csak hüvelyes vete-ménnyel és vízzel élt, csakhogy a tiltott ételek által ne vétkezzék.

Mielőtt *XVI. Lajost*, a szerencsétlen francia királyt, a nyaktiló alá vezették,

megengedték, hogy egyék valami húsfélét. A királynak eszébe jutott, hogy péntek van. Egy darabka kenyeret vett, vízbe mártotta és azt mondotta: „*Ime, ez az én ebédem!*”

Gróf Koháry István, hazánk jeles hadvezére, Fülek várának hősi védője, Thökölynek, a törökkel egyesült pártvezérnek hatalmába került. A fogoly Kohárynak, királyi hűségéért keményen kellett lakolnia. Huszonhárom hónapon át kenyéren és vízen kellett böjtölnie, ez volt egyedüli tápláléka. Később, hogy teljesen el ne pusztuljon, enyhítettek a szigorúságon és valamivel jobb táplálékot is adtak neki. Végre három kemény év elteltével ütött számára a szabadság órája. Midőn kiszabadult börtönéből, országszerte nagy szeretettel fogadták. A legnagyobb örömnépek között sem feledkezett meg Koháry egy pillanatra sem keresztény katolikus kötelességeiről. Többek között az előírt böjti napokat, a pénteket oly szigorral tartotta meg, hogy sokan „túlzónak” nevezték. Ő azonban nem tartozott azon katolikusok közé, akik egy odavetett megjegyzés hallatára készek feladni elveiket és talán még hitüket is megtagadni. Imponáló nyugalommal csak annyit felelt

az ilyen vádakra: „*Ha kész voltam három esztendeig éhezni uralkodómért, nem illik-e, hogy még inkább készen legyek erre Uram és Istenem kedvéért?*” Gyönyörű felelet! Megkapó igazság! Be jó lenne, ha a péntek megszegői ez igazság fölött egy kicsit elmélkednének!

A mi nagynevű *Apponyi Albert* grófunk egyízben Amerikában több politikus kíséretében körutat tett. Ez alkalommal *Roosevelt*, az Egyesült Államoknak elnöke, épp egy pénteki napon meghívta őt ebédre. Az ebéden Amerika válogatott előkelőségei is résztvettek. Általános feltűnést keltett az, hogy az asztalra húsnemű nem került. Az egyik vendég ez iránti tapogatódzó kérdésére *Roosevelt* igen szépen azt felelte, hogy „neki most egy oly kedves vendége van, akinek vallásos meggyőződésével ellenkezik, hogy pénteken húst egyék, míg a többi vendégek vallásuk ellen nem vétének, ha pénteken húst nem esznek”. Valóban megörökítésre méltó az anglikán vallású elnöknek a szava, udvariassága, előzékenysége *Apponyi* vallásos meggyőződésével szemben. Mily szánalomraméltó azon katolikusoknak vallásos gyöngesége, akik katolikus vendégeiknek csupa emberi félelemből, tán

a megszólás veszélye miatt, pénteken is húst adnak!

De vannak, kedves olvasóm, olyan akadémikuskodó emberek, akik húséhes gyomruk érdekében nem röstellnek a Szentírás után nyúlni és abból egy bőjtellenes kiszólást kovácsolni. „Nem az fertőzteti meg az embert, — így szólnak e fontoskodó képmutatók — ami a szájába bemegy, hanem ami a szájából kijő.” (Mt. 15, 11.)

Midőn ezen ellenvetést hallom, eszembe jut az ördög, ki a pusztában Krisztussal szemben szintén a Szentírást idézte. De úgy, mint annak, ezeknek is beletörik ez ellenvetésbe a bicskájuk. Mert hogy mást ne mondjak, Ádám és Éva is beleharapott a tiltott almába és íme az, ami bement a szájon, az fertőztette meg őket. Hasonlóképen áll az ügy a bőjttel is. De helyesebben szólva itt is, a bőjt megszegésénél is, nem a hús fertőzteti meg az embert, ez pénteken éppoly jó, mint csütörtökön vagy szombaton, hanem az engedetlenség szennyezi be az ember szívét. „Ami a szívből kijő, az fertőzteti meg az embert” (Mt. 15, 18.) — mondja isteni Üdvözítőnk.

Ezért is bünteti Isten nem ritkán a bőjt megszegőit. A párizsiak sohasem fogják

felejteti az 1870. év nagypéntekét. Egy szabadkőművesekből álló züllött társaság tekintélyes anyagi áldozatok árán, nagy ebédet adott. Az egyházi böjt kigúnyolása mellett az ujságok révén mentek szét a meghívók. Az ebéden csak húsfélék szerepeltek. Néhány hét múlva, a város legnagyobb rémületére Párizs sáncai alatt az éhség szörnye meresztette rájuk lesoványodott karjait és kétségbeesett szemeit. A németek Párizs városát ostromolták. Párizsban kutya-, macska- és patkányhús a legjobb fogások közé tartozott. Az ellenséges tüzéség, az ágyúk bömbölése, a puskák ropogása, a golyók füttyülése szolgáltatta az asztali zenét. — Ezek is tanulhattak volna a maguk kárán!

Mit szólsz, kedves olvasóm, azokhoz a katolikusokhoz, akik a legkomolyabb arccal azt mondják: „Kérem, mi a böjtöt mindig megtartjuk; péntek *délben* nálunk sohasincs hús, csak vacsorára!”

Nos, hát ezek is „jó” katolikusok! Kiállításba lehetne őket küldeni. Ezeknél csak este 7 vagy 8 óráig tart a péntek? Ha az ember nem hallott volna valamit vallási korlátoltságról, úgy az ilyen böjtölést gonoszságnak lenne kénytelen minősíteni.

„No, de ha vendég jön a házba, annak csak nem adhatunk rántott levest?!“ — hangzik fel egy újabb ellenvetés.

Ha vendégeket nem szereti a rántott levest, adjatok neki paradicsom- vagy borlevest. És annak a vendégnek nem kell éppen sárgarépa főzeléket adni, ha urasan akarjátok kiszolgálni, adjatok neki rántottát és palacsintát! Ez se éppen utolsó!

E rész befejezéseként egy kis történetet szeretnék elmondani, egy kis *óvodás gyermekről*. A tisztelendő néni, aki az óvodát vezette, egyik pénteken azon bölcs tanítással indítja útnak apró csemetéit, hogy jó katolikusok pénteken nem esznek húst. Az egyik kis pufók gyerek ezt különösen a szívére vette és az egész úton ismételte: jó katolikusok pénteken nem esznek húst. Midőn odaül az asztalhoz, csodálkozva látja, hogy hús van. Ő azonban jó katolikus akar lenni és nem eszik. Biztatják édes szülei, de bármit is mondanak, ő jó katolikus akar lenni és nem eszik. Kedves olvasóm, megnyugtatósodra mondom, a gyermek nem halt bele. A jövő pénteken a gyermek ismét azt hallja, hogy jó katolikusok pénteken nem esznek húst. Megy haza, ő sem fog enni. Hisz már egyszer ki-

tartott. Otthon hús van. Kijelenti, ő nem eszik. A szülők nagyot néznek. „Egyél, kisfiam!” — biztatja őt édesapja. Anyja hallgat, gondolkodik és ő sem eszik. Kedves olvasóm, sem a gyermek, sem az anya nem halt bele. Jön a harmadik péntek. A múlt pénteki jelenet megismétlődik. Az édesapa magába száll. „Eddig ettem, nehogy elgyengüljek. De hisz erősebb vagyok feleségemnél, gyermekemnél. Kedves feleségem, ezután nekem sem csinálsz pénteken húsetelt!” De jó lenne minden családban egy ily drága kis apostol!

Kedves olvasóm, ha nálatok pénteken hús van, sohasem kívánok nektek jó étvágyat!

III. Végezd el húsvéti szentgyónásodat és áldozásodat!

1. A parancs.

Az úgynevezett jó katolikusok nemcsak a vasárnapi szentmisével és a pénteki böjttel vannak megakadva, hanem méginkább a húsvéti gyónással, áldozással. Ezzel ők sehogy sincsenek kibékülve! Ők készek a papokkal jó barátságban élni, — pláne a fehér asztalnál! — ők készek az Egyház jogaiért síkra szállni, különösen ha az ő konyhájukra is hoz ez valamit, ők készek néha még katolikus lapra is előfizetni, csak a gyónással hagyjanak nekik békét, csak azt ne emlegessék. Ettől némelyik úgy fél, mint az ördög a szenteltvíztől. Én pedig azt gondolom, aki nem gyónik, az ne is hangoztassa katolikus voltát, mert kereken kimondva, ő nem igaz katolikus!

Aki törődik lelke üdvével, az iparkodik szabadulni a gyónás által bűneitől, és aki

igazán szereti Krisztust, az forrón óhajt vele egyesülni a legméltóságosabb Oltáriszentségben. Ez jellemezte a régi időben és ez jellemzi ma is az igazi jó katolikusokat.

Az Apostolok cselekedeteinek könyve szerint a hívek odaborultak az apostolok lábaihoz, hogy bűneiket bevallják és azoktól megszabaduljanak. „És a hívők közül sokan jövének elé megvallván és kibeszélvén cselekedeteiket.” (19, 18.) A szentáldozást pedig, ha a szentmisén jelen voltak, sohasem mulasztották el, vásár- és ünnepnap pedig mindig áldoztak. „Kik állhatatosak valának... a kenyérszegés közösségében és az imádságban.” (2, 42.) Így kellett volna ennek mindig megmaradnia. Sajnos azonban tán az Egyház gyors elterjedése vagy a paphiány következtében olyanok is kerültek a keresztények közé, akik a szentségek vételét könnyebben vették, sőt el is hanyagolták. Az Egyház látva a hanyatlást, a VI. században már előírta, hogy a hívek évenként *legalább* háromszor kötelesek a szentségekhez járulni, ú. m. karácsonykor, húsvétkor és pünkösdkor. És mikor évszázadokon át a hívek buzgósága újból alábbhagyott, 1215-ben a IV. lateráni zsinat alkalmával, az Egyház a mai napig

fennálló törvényt hozta: „*Bűneidet minden esztendőben meggyónjad és legalább húsvét táján az Oltáriszentséget magadhoz vedd.*“

Az Egyház ezen parancsa halálos bűn terhe alatt kötelez bennünket a húsvéti szentáldozásra és azt megelőzőleg persze a húsvéti szentgyónásra is. Aki ezt a parancsot nem teljesíti, azt a püspök kizárhatja az Egyházból és a plébános az ilyennek, ha meg nem tér, megtagadja az egyházi temetést. E parancs megtartására még a betegek és az aggok is köteleztetnek. A bűjt és a szentmise alól bizonyos körülmények között van felmentés, a gyónás alól nincs.

Párizsban körülbelül kétmillió katolikus él. Ezek közül egy régebbi kimutatás szerint, körülbelül csak százezren végzik el húsvéti gyónásukat. A százezer között csak ötezer férfi található. Csoda-e, ha ily szomorú állapot után az egykor oly dicső Franciaország a lejtőre került, s romlásnak indult?

Budapesten odavetőleg hatszázezer katolikus él. Ebből évenként meg kellene gyónnia legkevesebb háromezrezernek. Ugyan hol végzik ezek gyónásukat?

Az emberek ebben a tekintetben is vég-

telen könnyelműek. Egyszer elmulasztják a gyónásukat s bizony e miatt bánkódnak is egy kicsit. Másodszor azonban már könnyebben hagyják, végül meg már rá sem gondolnak. Így aztán megtörténik, hogy némelyik 10, 20, 30 évig kibírja gyónás nélkül és ha halálos ágyra kerül, akkor, ha van ideje és eszénél van, be kell vallania, hogy esküvője napján volt utolsó gyónása. Fog az ilyen üdvözülni?

No, de halljuk, hogy miért is mulasztják el az emberek a gyónásukat.

2. Ellenvetések.

„A papok találták ki a gyónást!”

Nos, a papok már sok mindenfélét kitaláltak, az szent igaz. Egy pap találta ki a távcsövet és a mikroszkópot, egy pap találta ki, hogy a nap áll és a föld forog; egy bajor szerzetes találta ki az üvegfestészetet; a jezsuiták a gázvilágítást; egy Pianton nevű pap a biciklit; sőt még a puskaport is ők találták fel. Bár ne találták volna fel! De hogy a gyónást ők találták volna fel, ez semmiféle történelemkönyvből rájuk nem bizonyítható.

„Majd kicsinálom én azt az Istennel!”

Egy duhaj ember garázdálkodik éjnek idején az utcán. A rendőr figyelmezteti: „Jó lesz egy kicsit csendesebben viselkedni!” „Mi köze hozzám? — vágja vissza a jókedvű cimbora. — A rend fenntartása a belügyminiszterhez tartozik!” „De *annak az embernek én vagyok*, és úgy lesz, amint én mondom!” Igen, a pap Isten helyettese, Isten rája bízta a hatalmát és azért vele kell kicsinálni, hogy az Isten meg ne büntessen.

„A pap is csak olyan ember, mint a többi!”

Némi tekintetben igazad van — ez magától értetődik. Az alispán, a főispán, a miniszter, a király is csak olyan ember, mint a többi. A pap a királynál is több, mert neki szól Krisztus szava: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik, és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva.” (Ján. 20, 21.)

„De gyónni nehéz!”

Ha volna itt Budapesten egy orvos, akinek csak el kellene mondani bajunkat és menten meggyógyulnánk, vajjon nehezebbre esnék-e feltárni testi gyarlóságainkat?

Ugye ezt szívesen megtennők. Sőt bizonyosak lehetünk, hogy az egész országból nap-nap után százan és százan keresnék fel ezt az orvost. De ilyen orvos nincs a világon. A bűnösök azonban minden papban ilyen orvosra találnak. Ó mily könnyű a bűntől való gyógyulás.

„Csak ne lenne oly zsenáns, oly kellemetlen a gyónás!”

A gyónással úgy vagyunk, mint a priznices borogatással. Mikor az ember először, másodszor, harmadszor kapja, szinte remeg bele, de később úgy megkedveli, hogy nem tud megenni nélküle.

„De egyszer úgy rám szólt az a pap!”

És édesapád, férjed vagy a jegyző, az orvos sohasem szólt rád? Nem kell oly roppant kényesnek lenni! Utóvégre, ha nincs kedved ehhez a paphoz menni, menj egy másikhoz. Ha egyik kereskedő nem szolgált ki jól, elmész a másikhoz.

„Tőlem meg olyat kérdezett!”

Csak kérdezett! Ő nem állította, hogy te rossz vagy. És amit kérdezett, nem fordul elő, sajnos, az életben? Olyat kérdezett? Nem hallottál, olvastál, beszéltél, tettél különbet? Légy csak őszinte!

„Meggyónnék, de nekem nincs bűnöm!”

Ez sem őszinte beszéd. Az ember úgy áll bűneivel, mint az ég csillagaival. Minél inkább figyel, annál többet fedez fel. Csak a lelkitükröbe kellene egy kicsit belenézni és akkor annyi gyarlóságot fedeznének fel magunkon, hogy bizony a fenti kiszólásban is kevélységünkre ismernénk.

„Minek gyónjak, mikor megint csak vétkezem?”

Ezzel az okoskodással a mosakodást meg az étkezést is le lehetne törölni. Minek mosakodjam, mikor úgylis piszkos leszek? Minek egyem, hisz úgylis megéhezem?

„Nincs az a pap, aki az én bűneimet megtudja bocsátani!”

Ha mégannyit vétkeztél is, ha bánod bűneidet és komolyan megfogadod, hogy kerülni fogod a bűnre szolgáló alkalmat — megnyerheted a feloldozást.

„Nagy az én bűnöm.”

Még nagyobb az Isten irgalma!

No, de jobb is talán ha abbahagyjuk ezt a disputációt és te, kedves olvasóm, szépen elkészülsz a szentgyónásra. A hit szellemében menj gyónni. Gyónjál őszintén, bánatos

szívvel, Istenbe vetett bizalommal és erősen hiszem, hogy megtalálod lelked nyugalma.

3. A szentáldozás.

Ha az ember megtisztult a vétectől, akkor megtisztult szívvel közeledjék Jézushoz az Oltáriszentségben. A húsvéti szentáldozás ideje a legtöbb egyházmegyében a nagyböjt első vasárnapján kezdődik és Szentháromság vasárnapján végződik. Ebben a tizenegy hétig tartó időben tehát mindenki köteles áldozni, aki már egyszer gyónt és áldozott.

A szentáldozás rendszeren már nem jár nehézséggel s azért erre vonatkozólag csak egy-két jó gondolatot szeretnék megpendíteni.

Sokan megütköznek azon, különösen akik ritkábban járnak a szentségekhez, hogy egyesek oly gyakran járnak a szentáldozáshoz, ez régebben nem volt szokásban! Nos, aki így beszél, az az én emberem, mert látom, bár haladunk, ő a régi szokásokhoz ragaszkodik. Kár bizony a régi jó szokásokat elhagyni és épp azért kövessük csak a *régi keresztények* példáját és járjunk, minél gyakrabban a szentáldozáshoz.

Krisztus szent testét a *kenyér* színe

alatt hagyta reánk. Ezzel mintha jelezni óhajtotta volna, hogy amily fontos a kenyér a mindennapi testi élethez, oly fontos a természetfeletti lelki élethez az a kenyér, mely „életet ad”. Ennek a természetfeletti életnek a fenntartásáról sokan oly mostohán gondoskodnak. Jobb lenne többször, legalább havonként a szentáldozáshoz járulni!

„De a gyakori szentáldozás sem teszi az embert jobbá!” Erre az ellenvetésre egy kis történettel szeretnék felelni. Egyszer egy 50 év körüli református ember jött el hozzám azzal a kéréssel, oktassam őt, mert katolikussá akar lenni. — De hogy jut erre a gondolatra? — Elmondja, hogy mily szájas, durva, lusta volt a felesége ezelőtt csak egy évvel is. Életük valóságos pokol volt. „Most egy éve eljött templomukba gyónni. A gyóntató azt tanácsolta, hogy hibái leküzdése végett menjen gyakran, ha teheti, naponként a szentáldozáshoz. Ezt megtette mindennap és mondhatom, azóta jobb aszszony nincs nálánál az egész világon. Azt a Jézust, aki ily csodálatosan megváltoztatta feleségemet, azt szeretném én is naponként szívembe fogadni, katolikus akarok lenni!”

Befejezés

Katolikus, jó katolikus akarok lenni — ez legyen a te szavad is, kedves olvasóm. Amint a szakaszvezetőt vagy a századost három csillagjáról lehet megismerni, mely a gallérjára van varrva, úgy téged e három ismertetett jelről, a vasárnapodról, a péntekedről, a gyónásodról lehet megismerni, hogy igaz katolikus vagy-e vagy sem? Minél több igaz katolikus lesz Magyarországon, annál boldogabb, annál békésebb, örvendesebb lesz az életünk itt és a másvilágon. Ezt engedje a jóságos Isten mindnyájunknak. Amen.

TARTALOM

Bevezető	3
I. Tartsd meg a vasárnapot!	5
1. Mit mond a józan ész?	5
2. Vasárnap ne dolgozzál!	8
3. Szigorú kötelességünk szentmisét hallgatni	12
4. Vasárnap becsületesen hallgasd a szentmisét	18
5. Vasárnap hallgass szentbeszédet	24
6. Isten áldása a vasárnap megszentelőin	28
7. Isten átka a vasárnap megrontóin	32
II. Tartsd meg a pénteket!	39
1. Bőjti rendelet	39
2. Miért nem eszünk húst?	42
3. Követésre méltó példák	46
III. Végezd el a húsvéti szentgyónás és áldozásodat!	53
1. A parancs	53
2. Ellenvetések	56
3. A szentáldozás	60
Befejezés	62

